

A solis ortus cardine

Caelius Sedulius (ca. 450)

A solis ortus cardine
ad usque terræ limitem
Christum canamus principem
natum Maria virgine.

Beatus auctor sæculi
servile corpus induit,
ut carne carnem liberans
non perderet, quos condidit.

Clausæ puellæ viscera
cælestis intrat gratia,
venter puellæ baiulat
secreta, quæ non noverat.

Domus pudici pectoris
templum repente fit Dei,
intacta nesciens virum
verbo creavit filium

Enixa est puerpera,
quem Gabriel prædixerat,
quem matris alvo gestiens
clausus Johannes senserat.

Fæno iacere pertulit,
presæpe non abhorruit
parvoque lacte pastus est,
per quem nec ales esurit.

Gaudet chorus cælestium,
et angeli canunt Deum,
palamque fit pastoribus
pastor creator omnium.

Hostis Herodes impie,
Christum venire quid times?
Non eripit mortalia,
qui regna dat cælestia.

Ibant magi, qua venerant,
stellam sequentes præviam,
lumen requirunt lumine,
Deum fatentur munere.

Katerva matrum personat
conlisa deflens pignora,
quorum tyrannus milia
Christo sacravit victimam.

Lavacra puri gurgitis
cælestis agnus attigit,
peccata qui mundi tulit
nos ablundo sustulit.

Jan Willem Schulte Nordholt (1920-1995)

Van 't vroeglicht van de dageraad
tot waar de zon weer ondergaat
zingt elk de koning Christus eer,
het kind der maagd is onze Heer.

De Heer die alles deed ontstaan,
Hij neemt de knechtsgestalte aan,
opdat door 't vlees Hij 't vlees bevrijdt
en wat Hij schiep behoudt en leidt.

Het is de schoot der reine Maagd
die hemelse genade draagt
en zwelt van een geheimenis
dat voor haarzelf verborgen is.

Haar lichaam ongerept en kuis
wordt voor God zelf een heilig huis.
Geen man bekent zij. Door het woord
brengt zij de Zoon des hemels voort.

Hem is het die zij 't leven geeft,
die Gabriel verkondigd heeft,
en wie de Doper hulde bood,
opspringend in zijn moeders schoot.

Hij die het hele leven hoedt,
die ook de kleinste vogel voedt,
ligt hier in 't stro, Hij 's hemels vorst!
Hier drinkt Hij aan zijn moeders borst.

Luid klinkt het lied van 't engelenkoor:
Ere zij God, de hemel door.
Aan herders wijst het in een stal
de grote Herder van 't heelal.

Herodes, trotse vorst, waarom
zijt gij zo bang dat Christus komt,
die aardse macht niet nodig heeft,
daar Hij ons 't rijk des hemels geeft?

De wijze koningen van ver,
zij volgden de verheven ster,
zij zijn van licht tot licht gegaan
en boden God geschenken aan.

Hoe luid weerklonk de moederklacht
om kindren weerloos omgebracht,
door de tyran in haat en nijd
als offers Christus toegewijd.

Het hemels lam stond wit en licht
in 't zuiver water opgericht.
Met onze schuld heeft Hij gestaan
als dopeling in de Jordaan.

Martin Luther (1483-1546)

Christum wir sollen loben schon,
der reinen Magd Marien Sohn.
So weit die liebe Sonne leucht
und an aller Welt Ende reicht.

Der selig Schöpfer aller Ding
zog an eins Knechtes Leib gering,
daß er das Fleisch durchs Fleisch erworb
und sein Geschöpf nicht alls verdorb.

Die göttlich Gnad vom Himmel groß
sich in die keusche Mutter goß.
Ein Meidlin trug ein heimlich Pfand
das der Natur war unbekannt.

Das züchtig Haus des Herzens zart
gar bald ein Tempel Gottes ward,
die kein Mann rühret noch erkannt
von Gotts Wort sie man schwanger fand.

Die edle Mutter hat geboren
den Gabriel verhieß zuvorn,
den S. Johannis mit Springen zeigt
da er noch lag im Mutter Leib.

Er lag im Heu mit Armut groß,
die Krippen hart ihn nicht verdross;
es ward ein kleine Milch sein Speis,
der nie kein Vöglein hungern ließ.

Des Himmels Chor sich freuen drob
und die Engel singen Gott Lob,
den armen Hirten wird vermelt
der Hirt und Schöpfer aller Welt.

Was fürchtest du, Feind Herodes sehr
daß uns geboren kommt Christ der HERR?
Er sucht kein sterblich Königreich,
der zu uns bringt sein Himmelreich.

Dem Stern die Weisen folgen nach,
solch Licht zum rechten Licht sie bracht.
Sie zeigen mit den Gaben drei,
dies Kind Gott, Mensch und König sei.

.
. .
. .
. .

Die Tauf im Jordan an sich nahm
das himmelische Gotteslamm.
Dadurch, der nie kein Sünde tat
von Sünden uns gewaschen hat.

Miraculis dedit fidem habere se Deum patrem, infirmam sanans corpora et suscitans cadavera.	Elk wonder was getuigenis dat Hij uit God geboren is, die zieken de gezondheid gaf en doden opriep uit het graf.	· · · ·
Novum genus potentiae! aquae rubescunt hydriae, vinumque iussa fundere mutavit unda originem.	O teken van zijn macht zo groot, het water in de kruik werd rood. Toen Hij beval te schenken, schonk de schenker wijn en ieder dronk.	Ein Wunderwerk da neu geschah sechs steinern Krüge man da sah voll Wassers, das verlor sein Art; roter Wein durch sein Wort draus ward.
Orat salutem servulo nixus genu centurio, credentis ardor plurimus extinxit ignes febrium	De hoofdman knielde voor Hem neer, en bad: Genees mijn knecht, o Heer. Zijn warm geloof bluste het vuur der koortsen in datzelfde uur.	<i>De latijnse tekst en de vertaling van Schulte Nordholt heb ik (met weglating van de naamvals-n) overgenomen uit: J. van Biezen en J.W. Schulte Nordholt, Hymnen, een bloemlezing met muziek uit de vroeg-christelijke en middeleeuwse gezangen van de Latijnse en Griekse Kerk. Desclée & Co. Doornik 1967.</i>
Petrus per undas ambulat Christi levatus dextera, natura quam negaverat, fides paravit semitam.	Ziet hoe het water Petrus draagt, daar Christus' rechterhand hem schraagt. 't Geloof met de natuur in strijd heeft een begaanbaar pad bereid.	<i>Uit het commentaar van Schulte Nordholt bij Sedulius' Abecedarium: "Dit gedicht is zeer populair geworden. Het geeft zeer goed uitdrukking aan wat er in de mensen van die tijd aan christelijk besef geleefd moet hebben en het is dan ook een begeleidende tekst bij de beeldende kunst van die dagen, zoals zo boeiend is uitgewerkt door F. van der Meer" (in: Christus' Oudste Gewaad, 1949, herdruk Ambo, Baarn 1989).</i>
Quarta die iam fetidus vitam recepit Lazarus, mortisque liber vinculis factus superstes est sibi.	Als Lazarus weer opstaan mag, reeds riekend op de vierde dag, als hem het graf zijn vrijheid geeft, heeft hij zichzelf overleefd.	<i>In het Liedboek voor de Kerken (gez.156) zijn van de vertaling van Schulte Nordholt de strofen A, E t/m N en het Gloria Patri opgenomen. Hiermee omvat dit gezang alle Kerst- en Epifaniëthema's. In Liedboek-2013 staan slechts vier Epifaniëstrofen (A, I, K, N) plus de toegevoegde lofprijzing:</i>
Rivos cruoris torridi contacta vestis obstruit, fletu rigante supplicis arent fluenta sanguinis.	De zoom des kleeds slechts raakt zij aan, de vrouw die tot Hem is gegaan, die weent, maar weet dat Hij haar helpt, en door zijn kracht de bloedstroom stelt.	<i>U met de Vader en de Geest, o Heer die op het heilig feest van heden ons verschenen zijt, zij lof en eer in eeuwigheid.</i>
Solutus omni corpore, iussus repente surgere, suis vicissim gressibus æger vehebat lectulum.	Die Hij beval om op te staan kan met genezen lichaam gaan. De lamme draagt zijn eigen bed en wandelt, want hij is gered.	<i>Luther maakte uit 'A solis ortus cardine' twee afzonderlijke Duitse liederen: - A t/m G voor het Kerstfeest - H, I, L, N voor Epifanië. Dit is dezelfde keuze als in het r.k. brevier, daar met een verandering in de H-strofe waarvan de eerste twee regels nu luiden: 'Crudelis Herodes, Deum / Regem venire quid times?'</i>
Tunc ille Iudas carnifex, ausus magistrum tradere, pacem ferebat osculo, quam non habebat pectore.	Maar Judas vol van haat en nijd verraadt Hem aan de overheid, hij wenst Hem vrede als hij Hem kust en heeft diep in zijn hart geen rust.	<i>Luthers tekst is overgenomen uit het Erfurter Enchiridion, Wittenberg 1524, met aanpassing van spelling en interpunctie. Luther sluit beide liederen af met het Gloria Patri:</i>
Verax datur fallacibus, pium flagellat impius, crucisque fixus innocens coniunctus est latronibus	Zo valt de waarheid voor 't verraad, die liefde is treft felle haat, de onschuld wordt aan 't kruis gehecht, komt tussen moordenaars terecht.	<i>Lob, Ehr und Dank sei dir gesagt, Christ geborn von der reinen Magd, mit Vater und dem Heiligen Geist, von nun an bis in Ewigkeit.</i>
Xeromyrrham post sabbatum quædam ferebant compares, quas adlocutus angelus vivum sepulcro non tegi.	Die Hem beminnen dalen af met myrrhe 's morgens naar het graf. Hun meldt een engel van de Heer: Hij leeft, Hem houdt het graf niet meer.	
Ymnis venite dulcibus, omnes canamus subditum Christi triumpho tartarum, qui nos redemit venditus.	Zingen wij thans voor Hem die leeft en die de hel verslagen heeft, Hem die de zijnen heeft gezocht, met eigen inzet vrijgekocht.	
Zelum draconis invidi et os leonis pessimi calcavit unicus Dei, seseque cælis reddidit.	Gods Zoon heeft zelf de draak geveld, de leeuwenmuil vol boos geweld vertreden, Hij, Gods eenige Zoon, en keerde tot zijn hemeltrou.	